

A 1555/näring

Lagt fram af:
Menningar- og
menntamálanefnd
Efnahags- og viðskiptanefnd

Skjalsnúmer 12-00045-1

Nefndartillaga um innviði rannsókna og tengslanet vísindamanna á norðurskautssvæðum

1. Tillaga nefndarinnar

Efnahags- og viðskiptanefnd og menningar- og menntamálanefnd leggja til að

Norðurlandaráð beini tilmælum til Norrænu ráðherranefndarinnar um

að taka frumkvæði að framkvæmdaáætlun um aukið norrænt samstarf um innviði rannsókna um málefni norðurskautssvæða

að hvetja til þverfaglegra/vísindalegra tengslaneta um rannsóknir og rannsóknamenntun sem ná einnig til Bandaríkjanna, Kanada, Rússlands og Evrópusambandsríkja

2. Bakgrund

Det arktiska området har på senare år blivit allt mer intressant både politiskt och ekonomiskt. I många århundraden har klimatet beskyddat det arktiska området för en industriell exploatering men klimatförändringarna gör att t.ex. utvinning av naturresurser, gruvdrift, transporter, turism etc. nu börjar bli intressant då de ekonomiska och klimatmässiga förhållandena gör detta möjligt.

Utvecklingen i Arktis skapar stora möjligheter för sysselsättning och utveckling i de nordliga områdena men ställer samtidigt allt högre krav på varsamhet när det gäller miljöbelastning, etc. Stora utmaningar för t.ex. turism, sjöfart och petroleumverksamhet i Arktis är riskerna med stora avstånd och behovet av fartyg med kapacitet att segla i isbelagda farvatten för katastrofberedskap. Detta är något som Nordiska rådet tidigare har satt fokus på i sin rekommendation 18/2011/miljø om ökad sjöfartssäkerhet och miljöskydd i Arktis där man föreslagit att de nordiska ländernas regeringar ska stärka det nordiska samarbetet kring havsövervakning i Arktis.

De nordiska länderna har de senaste fem åren utvecklat arktiska strategier vilket är en klar indikation på växande politiskt fokus. Detsamma har Kanada, Ryssland, USA och EU gjort. De nordiska ländernas strategier visar att arktisk politik omfattar en rad olika politiska frågor och att det finns en gemensam nordisk samsyn på flera områden, men det finns även stora skillnader och prioriteringar utifrån nationella intressen och ambitioner.

Under år 2010-2011 har NordForsk koordinerat nordiska ansträngningar för en vidareföring av det arbete som gjorts under det internationella polaråret (*International Polar Year, IPY*) 2007-2008. Detta har genomförts under det nordiska Toppforskningsinitiativet (TFI), där Arktis ingår som ett tvärgående tema. Norden är mycket aktivt i Arktiskt Universitet (UARctic), ett nätverk som samlar alla nordiska universitet och högskolor. UARctic är en gemensam infrastruktur för att främja kvalitet, nordlig relevans och samarbete inom forskning och utbildning och har tillsammans med IASC (*International Arctic Science Committee*) och IASSA (*International Arctic Social Science Association*) tagit på sig rollen som gemensam internationell pådrivare för att främja forskning och utbildning kring arktiska frågor. Detta trepartssamarbete inkluderar koordinering av flera tematiska nätverk som genomför forskarutbildning och internationell forskning, samt expertgrupper för att främja forskningssamarbetet i Arktis.

Den omfattande förändring av Nordens arktiska miljö – inte enbart klimatförändringen som sådan – har vittgående ekonomiska, samhälleliga, strategiska och miljömässiga konsekvenser. Det blir enklare och mera attraktivt att ta sig fram i detta stora område. Lokalbefolkningen i t.ex. Grönland ställs inför stora utmaningar då det gäller infrastruktur, fiskeri- och turistnäring samt inte minst exploatering av mineral- och energiresurser. Samtidigt har Norden unik och relevant kompetens inom t.ex. maritim aktivitet i istäckta områden i Östersjön och Nordatlanten, resursutnyttjande och förvaltning i de nordliga områdena samt att organisera forskning och forskningsutbildning på tvärs av nationella gränser.

Förändringen i Arktis kräver anpassning av alla aktörer med forskning, utbildning och förankring som starka grundpelare. Norden har sedan gammalt etablerat sin närvaro i Arktis där vi har traditioner, expertis och ett speciellt ansvar för en framträdande roll i ett större internationellt sammanhang.

3. Sjónarmið nefndanna

Á tímum hnattvæðingar hafa rannsóknir, nýsköpun og þekkingarstefna fengið aukið vægi í viðleitni til að laða fjárfestingar og ný verkefni að svæðum og einstaka löndum. Í rannsókna- og nýsköpunarstefnu er farið að leggja aukna áherslu á hnattrænar áskoranir sem blasa við samfélögum okkar. Gífurleg úrlausnarefni í orku- og loftslagsmálum kalla á snögg viðbrögð eigi árangur þeirra að hafa áhrif í löndunum, í Evrópu og um heim allan.

Norðurlandapjóðirnar hafa löngum verið athafnasamar á norðurskauts-svæðum. Þróun mála á norðurslóðum kallar á að norrænar rannsóknir verði samræmdar í auknum mæli til þess að koma megi í veg fyrir tvíverknað. Hætta er á að kostnaður rjúki upp úr öllu valdi og að samstarfið verði óskilvirkt. Því ber að tengja norrænar rannsóknir á heimskautasvæðum við þvervísindalegar rannsóknir, landfræðilega og efnislega, t.d. um umhverfismál, minnihlutahópa, heilsu og velferð, Norðvestur-Rússland og græn hagkerfi á heimskautasvæðum.

Norðurlandaráð

A 1555/näring

Lagt fram af:

Menningar-
menntamálanefnd

og

Þörf er á öflugum og þróuðum innviðum rannsókna fyrir samstarf og miðlun á niðurstöðum. Norrænu þjóðirnar búa við tiltölulega góða innviði rannsókna en aukið rannsóknasamstarf, einkum á norðurskautssvæðum, krefst aukinna fjárfestinga og aðgerða auk samstarfs þvert á ýmsar greinar.

Norðurlandaráð

Norræna ráðherranefndin fól sérfræðingahópi að gera úttekt á norrænu rannsóknasamstarfi en í skýrslu hópsins, „Vilja till forskning?“ (TemaNord 2011:572), er bent á að brýnt sé að huga betur að innviðum rannsókna. Sérfræðingarnir benda á að nýskapandi hágæðarannsóknir sé að finna þar sem aðstæður eru fyrir hendi, það er í skapandi þekkingarumhverfi þar sem stuðst er við háþróaðar aðferðir og aðstaða er góð. Hópurinn telur að aukið samstarf um innviði rannsókna geti skapað virðisauka, m.a. fyrir umhverfis- og loftslagsstöðvar sem tengjast heimskautasvæðum (*Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System*).

A 1555/näring

Lagt fram af:

**Menningar-
menntamálanefnd**

og

Lengi hefur verið rætt um sameiginlegt eftirlitskerfi landanna á norðurskautssvæðum. Norðurlandaráð lagði fram tillögu að norrænu eftirlitskerfi á heimskautasvæðum (Tilmæli 6/2008/presidiet) en þar var mælt með því að norrænu löndin styddu s.k. SAON-ferli en markmið þess er að samræma betur norræn eftirlitskerfi á norðurskautssvæðum. Einnig var m.a. lagt til að vísindamenn fengju aðgang að þeim gögnum sem safnað hefði verið. Í Stoltenberg-skýrslunni er einnig lagt til að komið verði á norrænu eftirlitskerfi með hafsvæðum á norðurskauti.

Á árinu 2009 beindi Norðurlandaráð tilmælum til Norrænu ráðherranefndarinnar um að efla norræn tengslanet, þ.e. öndvegissetur og leggja áherslu á norræna rannsóknamenntun og styrkjakerfi til þess að vekja athygli á þeirri sérþekkingu sem Norðurlandþjóðirnar hafa á staðhættum á norðurslóð.

Loftslagsbreytingar og bráðnun íss hafa valdið stækkun hafsvæða þar af leiðandi eykst umferð sífellt í norðurhöfum. Skilvirk stjórnun þessara svæða byggist á yfirsýn, helst á rauntíma, yfir það sem gerist í hafinu sem og á yfirborði sjávar en til þess þarf samræmingu milli ólíkra aðila.

Nefndirnar telja að semja beri framkvæmdaáætlun um aukið norrænt samstarf um innviði rannsókna í samræmi við tillögur sérfræðingahópsins. Mjög krefjandi svið myndu njóta góðs af efldu norrænu samstarfi um innviði rannsókna, þar á meðal loftslagslíkön og eftirlit með loftslagi og umhverfi gegnum gervihnetti.

Nefndin telur einnig að aukið samstarf um innviði rannsókna geti virkað hvetjandi á þverfagleg/vísindaleg tengslanet um rannsóknir og rannsóknamenntun, einnig með aðkomu Bandaríkjamanna, Kanadamanna, Rússa og Evrópusambandsþjóða. Í því sambandi myndi mikil skilvirkni nást fram með því að nýta norræna og alþjóðlega grunnviði samstarfs og innleiðingar á við NordForsk, University of the Arctic, ISAC (International Study of Arctic Change) og IASSA (International Arctic Social Sciences Association).

4. Niðurstaða

Í ljósi þess sem hér hefur komið fram leggja efnahags- og viðskiptanefnd og menningar- og menntamálanefnd til að

Norðurlandaráð beini tilmælum til Norrænu ráðherranefndarinnar um

að taka frumkvæði að framkvæmdaáætlun um aukið norrænt samstarf um innviði rannsókna um málefni norðurskautssvæða

að hvetja til þverfaglegra/vísindalegra tengslaneta um rannsóknir og rannsóknamenntun sem ná einnig til Bandaríkjanna, Kanada, Rússlands og Evrópusambandsríkja

A 1555/näring

Lagt fram af:

Menningar- og menntamálanefnd

Reykjavík, 22. mars 2012

Anne Baastrup (SF)

Annette Lind (S), varaformaður

Alf Egil Holmelid (SV)

Billy Gustafsson (S)

Bjarni Benediktsson (Sj.)

Eero Suutari (saml)

Eeva-Johanna Eloranta (sd)

Erling Bonnesen (V)

Harry Jansson (ÅC)

Tone Merete Sønsterud (A)

Torfinn Opheim (A)

Torgeir Trældal (FrP)

Wille Valve (MÅ)

Árni Þór Sigurðsson (VG), formaður

Göran Montan (M)

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP)

Hilde Magnusson (A)

Høgne Hoydal (T)

Maria Tolppanen (saf)

Olemic Thommessen (H)

Peter Johnsson (S)

Sinuhe Wallinheimo (saml)

Sjúrdur Skaale (JF)

Tuula Peltonen (sd)